

Vastaanottaja: Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan liikennejaosto, kaisa.iso-sipila@eduskunta.fi

Asia: HE 99/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026

Kiitämme mahdollisuudesta lausua valtion talousarviosta. Lausunnossamme käsittelemme joukkoliikenteen rahoitusta.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan talousarvioesitysten valmistelussa tulisi tehdä näkyväksi joukkoliikenteen rahoituksen valmisteluperiaatteet ja mihin esitys perustuu.

- Millaisiin julkisen liikenteen yhteyksiin valtion rahoittaminen tähtää muuttuvan Suomen erilaisissa kysyntähaasteissa?
- Miten vastaamme kasvavien kaupunkiseutujen kysynnän kasvuun ja varmistamme liikennejärjestelmien sujuvuuden?
- Millä tavalla sopeutamme tarjontaa vähenevän kysynnän alueilla ja mitä yhteyksiä valtiona ja eri tahojen yhteistyönä turvaamme?

Hallinnonalan budjetista käytetään arviolta 1 % joukkoliikennepalveluihin. Valtion joukkoliikenteen rahoitustaso 2026 on käytännössä sama kuin kymmenen vuotta sitten. Joukkoliikenteen järjestämisen kustannuskehitys ja tarjonnan säilyttäminen olisi edellyttänyt määrärahan nostoa. Esimerkiksi vuosina 2019-2024 kustannusten kasvu oli 18 %.

Taulukko 1. Joukkoliikenteen talousarvio 2026 ja talousarvio kymmenen vuotta sitten

	TA2016	TA2026
Junaliikenteen ostot	24230	
+ Junien lähiliikenteen ostot momentin nimellä vuonna 2016	5940	45 170
Alueellisen ja paikallisen liikenteen ostot ja kehittäminen	33654	32 329
Suurten kaupunkiseutujen julkisen henkilöliikenteen tuki	9750	9750
Keskisuurten kaupunkiseutujen julkisen henkilöliikenteen tuki	8000	8125
Lentoliikenteen ostot	1000	10600
Kehittämishankkeet	750	750
Liikkumisen ohjaus	900	600

Suurten ja keskisuurten kaupunkien joukkoliikenne rahoitetaan pääosin kuntarahoituksella. Valtion talousarviosta tuleva valtion osuus niiden joukkoliikenteissä on 2-15 %. Kaupunkiseuduilla on suurin potentiaali tehdä liikenteen haitallisia ulkoisvaikutuksia vähentävää joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn kehitystyötä. Liikkumisen kilpailukykyisiä vaihtoehtoja tarjoamalla huolehditaan ihmisten arjen sujuvuudesta ja kaupunkiseutujen elinvoimasta.

Valtion tulee miettiä joukkoliikenteen rahoitustaso vastaamaan väestökehitystä ja korjata henkilökuljetusten rahoittamisen kehityssuuntaa kaikkia kasalaisia ja eri asukasryhmien saavutettavuutta parantavaan suuntaan.

Valtion liikenteen rahoitus- ja verotusmuutokset viime vuosina eivät ole edistäneet julkisen liikenteen kehitystä Joukkoliikenteen ja henkilökuljetuspalvelun käyttäjien ostovoimaa heikennettiin, kun arvonlisävero nostettiin vuoden 2025 alusta 4 %. Meillä on kasvavaa köyhyyttä ja kasvavaa liikenneköyhyyttä sekä kaupunkiseuduilla että maaseudulla.

Liikenteen hinnan kohtuullistamisella perustellut toimet on viime vuosina kohdennettu autoiluun. Paikallisliikenneliiton mielestä päästöohjausta ja fossiilisista polttoaineista irtautumista heikentäneet muutokset rapauttavat pohjaa ja uskottavuutta Suomen ja hallituksen omilta tavoitteilta ja hallitusohjelmaan myös sisältyvältä liikenteen rahoituksen ja verotuksen kokonaisuudistukselta.

Toimintaympäristön muutoksia

Väestö- ja palveluverkkomuutokset eri osissa Suomea tuovat eri alueilla erilaisia paineita kuljetusten ja joukkoliikenteen järjestämiseen ja niiden rahoittamiseen.

Olemme EU-keskiarvoon ja moneen muuhun Euroopan maahan moninkertaisesti harvemmin asuttu, mikä kertoo kysyntäolosuhteistamme, ostoliikenteen tarpeesta ja se puoltaa tomeraa joukkoliikenteentoimivallan käyttöä, jos halutaan huolehtia kaikkien suomalaisten saavutettavuudesta.

Vain 39 suomalaisen kunnan väestön ennustetaan kasvavan vuoteen 2050 ja muissa 269 kunnassa väestö vähenee, osassa jopa 30 %. Väestö ikääntyy ja arjen koulu- ja opiskelumatkoja tekevät ikäluokat pienenevät. Monissa kunnissa koululaisten kuljettamisen tarpeet ovat joukkoliikenteen kysynnän perusta. Kuljetusten kustannustehokkuus on väistämättä heikkenemässä.

Terveyspalvelut, koulut, oppilaitokset ja monet muut asiointipalvelut keskittyvät. Matkat asioimaan ovat entistä pidempiä. Muutoksia palveluverkkoihin tehdään ilman yhteistyötä ja suunnitelmaa julkisen liikenteen sopeuttamisesta, kehittämisestä ja rahoittamisesta.

Laki liikenteen palveluista 171 § määrää, että toimivaltaisten viranomaisten on suunniteltava palvelut ensisijaisesti seudullisina tai alueellisina kokonaisuuksina ja tavoiteltava kaikkien henkilökuljetusten yhteensovittamista. Suunnittelussa asiakkaiden liikkumistarpeisiin perustuvat markkinaehtoisesti syntyvät palvelut ja julkisesti hankitut palvelut on sovitettava yhteen. Viranomaisten on liikkumispalveluita suunnitellessaan kuultava alueella toimivia henkilöliikennepalveluiden tarjoajia sekä toimittava yhteistyössä muiden viranomaisten ja kuntien kanssa.

Toimivaltaiset joukkoliikenneviranomaiset eivät voi menestyä tehtävässään, jos yhteistyövelvoite on yksisuuntainen, mutta ei velvoita hallinnonaloja, joilla on lakisääteinen kuljetusten rahoittamisen tai järjestämisen tehtävä. Tarvitaan myös valtion liikennepolitiikan tuki tehtävien hoidolle.

Hyvinvointialueiden perustamisen myötä sosiaali- ja terveystoimen lakisääteiset kuljetustehtävät ja vanhustenhuollon asiat siirtyivät kuntien tehtävistä hyvinvointialueille. Kuljetusten suunnittelun riittävää yhteistyötä ei ole monin paikoin syntynyt. Palvelu- ja kutsuliikenteet suomalaisissa kaupungeissa ja kunnissa vähenevät, jos hyvinvointialueet eivät matkoja rahoita tai tule rahoittajiksi palvelujen järjestämiseen.

Ikääntyvän väestömme ja vähenevän kysynnän alueiden saavutettavuus heikkenee. Hyvinvointialueet sekä Kela tulevat käyttämään yhä kasvavia summia yksilökyytien järjestämiseen lakisääteisissä tehtävissä – heikentyneen toimintakykynsä vuoksi tai sosiaalisin perustein arjen apua tarvitsevien ja vammaispalvelulain nojalla järjestettäviin kuljetuksiin sekä matkoihin sairaalaan.

Eri hallinnonalojen rahoittamien kuljetusten hoidolla on merkittävä vaikutus myös suomalaiseen kuljetuspalvelumarkkinaan ja yhteiskuntataloudelliseen tehokkuuteen.

Paikallisliikenneliitto ry
Minna Soininen, toiminnanjohtaja

Paikallisliikenneliitto edustaa 16 toimivaltaista joukkoliikenneviranomaista, jotka järjestävät liikennepalveluja kaupungeissa ja kaupunkiseuduilla ja vastaavat yli 80 %:sta Suomen maajoukkoliikenteen matkoista. Joukkoliikennepalveluissa tehtiin noin 490 miljoonaa matkaa vuonna 2024. Jäseniämme ovat Helsingin seudun liikenne (HSL), Hämeenlinnan, Joensuun, Jyväskylän, Kuopion, Kotkan, Kouvolan, Lahden, Lappeenrannan, Oulun, Porin, Salon ja Raaseporin kaupungit, Meri-Lappi sekä Tampereen ja Turun joukkoliikennepaikkakunta.